

Dušan Janjić

ETNONACIONALIZAM ILI DRŽAVA GRADJANA

(Objavljeno u listu "Danas", Beograd, 8-9 maj, 1999, str.10)

Srbija proživljava proleće rata, razaranja, novoprobudjenog patriotizma i nadolazećih dana mira. Biće to dani bolnog susreta sa žrtvama, ruševinama, strahom i krivicom. Dolaze dani izlaska iz krize, teškog rada i znoja, dani povratka poverenja u sebe, u Druge.

I neka ovaj rat bude pouka svima: u posthladnoratovskoj Evropi vruć rat je moguć. Rat današnjice je, zapravo, unutrašnji raspad kroz niz etničkih ratova.

Rat je i vrhunac sabijanja u kolektivitet nacije. To je doba nade da će se pod okriljem novo probudjenog patriotizma zaboraviti podele i razlike. Mnoge hulje nastoje da se skaraju pod okriljem nacije. Rat je i proces razlikovanja od Drugog. Medjutim, ostao je isti socijalno - ekonomski supstrat države. Vezanosti društva za državu nije narušen. Gradjani, a naročito Srbi, će u Srbiji tražiti svoju "zaštitu" u budućim vremenima krize i neizvesne budućnosti. Zato je važno da se Srbija mira izgradi kao nacija - država, kao država gradjana. Ukoliko političkoj eliti i birokratiji prvi interes postane samo srpska etnije, ojačaće nastojanje za dominacijom, a umanjice se interes i motivacija za integrisanje drugih zajednica, naročito Albanaca. To na strani manjinskih zajednica produbljuje raskorak između lojalnosti državi i etničke solidarnosti unutar zajednica, a omogućava jačanje secesionističkog pokreta. Etnonacionlizam Srbiju suočava sa izborom: etnička homegnizacija ili gubljenje teritorije (pre svega Kosova)? A pitanje budućnosti i nacionalnog opstanka je obnova i razvoj.

U savremenoj Evropi, populizam u savezu sa rasizmom, ksenofobijom i nacionalizmom ugrožava demokratski i pluralistički poredak države i društva u njihovim korenima. Krajem 20 veka, pokazalo se da čitava Evropa pati od "rak - rana" identiteta čije metastaze bujaju po čitavom kontinentu. To važi i za Jugoslaviju u kojoj predominantni obrazac nacionalne samoidentifikacije pripada grupi primordijalnih identiteta u kojem su etničko poreklo (rođenje ili krv) i istorija odlučujući "elementi".

Kriza nacionalnog identiteta se ispoljava i kao podvajanje i sukobljavanje. O tome svedoče akutni (srpsko - albanski) i latentni (srpsko - muslimanski, srpsko - madjarski) etnički sukobi.

No, nastavljanje putem sukobljavanja vodi u ponor i Albance i Srbe. Posle ovih krvavih prolećnih dana zajednički život Srba i Albanaca na Kosovu biće težak i, po nekada, mučno. Budućnost ne dolazi sam od sebe, niti preko noći. Ona se gradi i u danima rata, kada izgleda da je nemoguća. Dijalog, političko pregovaranje i mirovni proces nemaju alternative!

Prekid oružanog sukoba i iznalaženje privremenog političkog rešenja jedini je način da se obezbedi vreme za stvaranje povoljnijih prilika za trajnije političko rešenje. Reč je o uvažavanju od strane Srba prava albanske zajednice na sopstveni nacionalni identitet i o procesu u kome se korak po korak uspostavlja visoka autonomija Kosova. Kasnije, bi se rešavalo i pitanje teritorijlno - političkog okvira odnosa Kosova i Srbije.

Srbe i Albance, danas, na Kosovu, spaja jedino socijalna beda, a svi ostali kao da ih razdvaja i sukobljava. Ova beda je pojačana ratnim razaranjima i izbeglištvom. Zbog ogromnih razaranja privrede, inifrstrukture kao i zbog posledica dugogdišnje krize i izolovanosti, Srbija i SRJ će se, po pretsanku rata, suočiti sa potpuno novom i u njihovoj novijoj istoriji najtežom situacijom. Izvesno je da Srbija nema novca da sama sanira ratne štete, a kamoli da finansira projekte privrednog, inifrstrukturnog razvoja koji su neophodi da bi se Albanci integrisali u srpsko društvo (na primer, školstvo, zapošljavanje, socijalno i zdravstveno staranje itd) izvan koga su bili polsednjih 11 godina. Jedina realna finansijska podrška za obnovu i razvoj može doći iz medjunarodnih razvojnih i humanitarnih fondova, kredita i slično. Bez koncensija na rudnike, komunikacije i slično Srbija, a ni Kosovo, neće moći da pribave potrebna sredstava za obnovu i razvoj. U suprotnom, Kosovo bi, dugoročno, iscrpljivalo ekonomsku moć Srbije i repdoukovati sukobe. Bez snažnije ekonomske i druge pomoći uključujući i regionalnu sardanju Srbija i SRJ neće moći da ostvare državnu integraciju, ekonomsku i socijalnu stabilizaciju. Ukoliko se regionalna saradnja i razvoj ojačaju, granice će postati manje važne nego danas, a opstanak Kosova u zajednici sa Srbijom izvesnija.

Nesporno je da su Kosovska kriza i najnoviji rat otežali uključivanje Srbije u evropske integracione tokove, ali i privremeno usporili evropske intergacije. Medjutim, na strani integracija su brojni argumenti. Jedan argument je: Sva teritorijalna i nacionalna pitanja na Balkanu su medjusobno tesno povezana, a novostvorene nacionalne države su nedovoljne da obzbede razvoj i bezbednost svojih gradjana kao i integraciju nacija. Narodi i države Balkana moraće da izgrade zajedničke instrumente održavanja regionalnog mira i stabilnosti. Primer nemačko - Francuskog posleratnog izmirenja i saradnje je za ugledanje. Na to narode i države Balkana upućuju njihovi strateški, dugoročni razvojni interesi: integraciju u Evropu. Na to ih upućuju i kratkoročni i srednjoročni interesi: uspostavljanje zajedničkih standarda u oblastima kao što su državljansvo, zaštita ljudskih prava i sloboda kao i zaštita manjinskih zajednica, planiranje demografskog razvoja i migracija, rešavanja problema izbeglica itd. itd. Medju ovim interesima posebno mesto ima stabilizovanje stanja na Kosovu, u Makedoniji i u samoj Albaniji kao i predupredjivanje opasnosti od izbijanja novih ratnih sukobe. Zapravo u Evropi dolazećeg milenijuma nema mesta nikakvoj ekspenzionističkoj sili te ni balkanskim maloimperijalizmima.

Tačno je da, na kraju 20.veka, Amerika predstavljaju vodeću političku i vojnu silu sveta. Nakon iščezavanja SSSR-a, svetom vlada "**Pax americana**", a od **Dejtonskog sporazuma**, 1995 godine, Amerinkaci su preuzeli na sebe ulogu arbitra koji diktira pravila igre i prinudjava rivalske zajednice na ravnotežu. Zapravo, balkanskim narodima, sve do danas, nije dopušteno da nadju vlastitu unutrašnju ravnotežu. Zapravo, i u najnovijem ratnom razaranju pokazalo se da nastojanje da se preko NATO-a i dominacije Amerike reše problemi završava novom prespodelom vojne moći, a ne i u izgradnji stabilnog sistema regionalne bezbednosti. Bez evropske bezbednosne mreže, a uz pojačano vraćanje na politiku "zova krvi i tla", ne samo u Srbiji, rizik širokih sukoba i opšte katastrofe će biti visok. Ovaj instrumenti kontrolisanja etničkih sukoba bi se mogao razviti kroz OEBS. Samo u ovom slučaju rat se može pokazati kao činilac integracije Evrope. Uz to, jasno je da mir na Balkanu, i u Evropi su mogući samo uz aktivno uključivanje Srbije, Jugoslavije u me|unarodnu saradnju i integracije.